

Коваль Наталія Іванівна
к.е.н, доцент кафедри обліку та аналізу
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ФОРМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

АНОТАЦІЯ

У системі багатокладної економіки діяльність фермерських господарств як організаційної форми, що відповідають критеріям малого аграрного підприємництва, врегульована в Господарському кодексі України, Законі про фермерське господарство. На них поширюється дія Законів Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні та Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні.

Суб'єкти малого бізнесу постійно стикаються з низкою проблем, що гальмує їх поступальний розвиток, а основними факторами стримування є неефективна система державної підтримки, яка проявляється насамперед, у слабкому розвитку фінансово-кредитної інфраструктури, низькому рівневі регулювання державою ринку, особливо в частині формування ним продовольчої безпеки.

Починаючи з 1991 року, держава здійснює підтримку розвитку фермерських господарств через Український державний фонд підтримки фермерських господарств.

Згідно досліджень, за період 2008 – 2013 рр., державна підтримка зросла на 20,8%, у тому числі за рахунок ПДВ – у 3,6 разів. Частка державної підтримки за рахунок ПДВ з 32% у 2008 році зросла до 94,5% у 2013 році. За суттю, вона стала ключовою у державній підтримці. Наразі, «найбільшу частку державної підтримки отримали фермери для компенсації витрат з придбання техніки. У грошовому еквіваленті така підтримка становила близько 30 млн грн або 53% загального обсягу фінансування.

Що стосується підтримки за непрямыми механізмами, зокрема через пільгове оподаткування, то податкова реформа, що була запроваджена в кінці 2014-го року Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.14 р. № 71-VIII, скасувала ФСП, натомість для сільськогосподарських товаровиробників (в т.ч. фермерських господарств) створено окрему четверту групу єдиного податку. Також, слід зазначити, що починаючи з 2015 року, ставки оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи – сільськогосподарських підприємств зросли в 3 рази. А якщо підрахувати всі зміни разом, то податкове навантаження аграріїв зросло більш, ніж у 20 разів [2].

Необхідно провести удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності на селі, активізувати ринки та інфраструктуру, розробити та впровадити регіональні програми.

Ключові слова: фермерське господарство, державна підтримка, суб'єкти малого бізнесу, платники єдиного податку, фіксований сільськогосподарський податок, коефіцієнт індексації.

ANNOTATION

PROBLEMS OF STATE SUPPORT FARMS AS FORMS OF SMALL BUSINESS

Natalia Koval Ph.D, lecturer
Accounting and Analysis Department,
Vinnitsia National Agrarian University

In the system of the mixed economy of farms activities as an organizational form that meet the criteria of small agricultural enterprise, in the Commercial Code of Ukraine and the Law on the farm are regulated. The regulations of state support and development of small and medium enterprises in Ukraine and on the national program to promote small business in Ukraine are applied.

Small business entities are constantly faced with a number of problems that hinders their progressive development, and the main deterrent is ineffective system of state support, which manifests itself primarily in low development of financial and credit infrastructure, low levels of state regulation of the market, especially in the formation of his food security.

Since 1991, the state provides support of development of farms through the Ukrainian state fund to support farms.

According to research for the period of 2008 - 2013 years state support increased by 20.8%, including the VAT - 3.6 times. The share of state support the VAT from 32% in 2008 increased to 94.5% in 2013. In fact, it has become a key state support. Now, "the largest share of government support farmers are received for compensation costs of the purchase of equipment. In money equivalent, this support was about 30 million or 53% of total funding.

As for indirect support mechanisms, including through preferential taxation, the tax reform, which was introduced in late 2014. On the Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on tax reform" by 28/12/14 p. № 71-VIII, abolished FAT instead for agricultural producers (including of farms) created a separate fourth group of the single tax.

Also, it should be noted that since 2015, the tax rate for single tax payer fourth group - farms increased by 3 times. And if you count all the changes together, the tax burden on farmers has increased more than 20 times.

Is necessary to conduct improvement of the normative framework in the field of entrepreneurship in rural areas, to intensify trade and infrastructure to develop and implement regional programs.

Keywords: farm, government support, small business entities, single tax payers, fixed agricultural tax, rate index.

Постановка проблеми. Бізнес та підприємництво виступають рушійною силою соціально-економічного розвитку будь-якої країни, особливо у сільському господарстві. Україна має значний потенціал у цій сфері, який повною мірою не реалізований, оскільки частка малого бізнесу у ВВП становить лише 10-15%, тоді як в розвинутих країнах Європи цей показник варіюється в межах 60-70%. Постає потреба у збільшенні частки малого бізнесу. Адже саме він формує «середній клас» і є запорукою ефективного функціонування економіки.

У системі багатокладної економіки діяльність фермерських господарств як організаційної форми, що відповідають критеріям малого аграрного

підприємництва, врегульована в Господарському кодексі України, Законі про фермерське господарство. На них поширюється дія Законів Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні та Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [1]. У окремих регіонах, наприклад, Вінницькій області, розроблені та виконуються Програми розвитку особистих селянських та фермерських господарств [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування фермерських господарств є невід'ємною ланкою вітчизняного сільськогосподарського виробництва. За роки свого становлення, ці господарства посприяли підвищенню рівня виробництва аграрної продукції, забезпечення зростання сукупного капіталу, зниженню рівня безробіття на селі.

Вивченню та дослідженню даної проблеми присвячені наукові праці вітчизняних учених: П.І. Гайдуцького, В.П. Горьового, М.Я. Дем'яненка, Д.І. Деми, М.М. Кропивка [3], П.А. Лайка, Н.Г. Лобаса, М.Й. Маліка, О.Д. Радченко [6], П.Т. Саблука, Л.Д. Тулуша [7], Р. Швеця [8] та ін.

Виклад основного матеріалу. Як визначено дослідниками, в Україні суб'єкти малого бізнесу постійно стикаються з низкою проблем, що гальмує їх поступальний розвиток, а основними факторами стримування є неефективна система державної підтримки, яка проявляється насамперед, у слабкому розвитку фінансово-кредитної інфраструктури, низькому рівневі регулювання державою ринку, особливо в частині формування ним продовольчої безпеки тощо. Дослідниками також визначено, що фермерські господарства характеризуються особливостями фіскальних відносин, державної підтримки, оподаткування, своєрідною організацією та веденням фінансового, податкового обліку, здійсненням контролю та формуванням звітності.

Починаючи з 1991 року, держава здійснює підтримку розвитку фермерських господарств через Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Основним нормативним документом є Постанова КМУ про використання коштів, передбачених у державному бюджеті для

надання підтримки фермерським господарствам. Стан їх державної підтримки за 2008 – 2013 рр. приведено у таблиці [4].

Таблиця 1

**Державна підтримка фермерських господарств
у 2008-2013 рр., млн. грн.**

<i>Показники</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Одержано коштів підтримки - всього	692,3	658,5	448,2	626,3	934,5	836,6
у т.ч. за рахунок бюджетних дотацій	469,5	111,3	93,4	67,3	66,1	45,7
за рахунок податку на додану вартість	222,8	547,2	354,8	559,0	868,4	790,9
Частка ПДВ, %	32,2	83,1	79,2	89,2	92,9	94,5

Джерело: Державна служба статистики України

Згідно досліджень, за період 2008 – 2013 рр., державна підтримка зросла на 20,8%, у тому числі за рахунок ПДВ – у 3,6 разів. Частка державної підтримки за рахунок ПДВ з 32% у 2008 році зросла до 94,5% у 2013 році. За суттю, вона стала ключовою у державній підтримці. Наразі, «найбільшу частку державної підтримки отримали фермери для компенсації витрат з придбання техніки. У грошовому еквіваленті така підтримка становила близько 30 млн. грн. або 53% загального обсягу фінансування. Цими коштами скористалися 328 фермерське господарство, а обсяг фінансування у перерахунку на одне господарство сягнув 90,8 тис. грн.» [3].

Загалом, коштами підтримки користується дуже мізерна частка господарств, що не сягає і 2% їх кількості. На думку М. Кропивко, «практично державну інвестиційну підтримку отримують окремі господарства, що можуть впливати на розподіл коштів. ... Мінімальна щорічна потреба у державній інвестиційній підтримці фермерів, з урахуванням науково обґрунтованих підходів щодо оснащення їх технічними засобами, становить близько 300 млн. грн. і за період 2010-2020 роки сягає майже 8 млрд. грн.» [3].

Що стосується підтримки за непрямими механізмами, зокрема через пільгове оподаткування, то податкова реформа, що була запроваджена в кінці 2014-го року Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу

України та деяких законодавчих актів України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.14 р. № 71-VIII, скасувала ФСП, натомість для сільськогосподарських товаровиробників (в т.ч. фермерських господарств) створено окрему четверту групу єдиного податку. Також, слід зазначити, що починаючи з 2015 року, ставки оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи – сільськогосподарських підприємств зросли в 3 рази. А якщо підрахувати всі зміни разом, то податкове навантаження аграріїв зросло більш, ніж у 20 разів [2].

Отже, з 1 січня 2015 року платниками єдиного податку четвертої групи стають аграрії, що мають частку сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий період не меншу ніж 75%. Необхідно звернути увагу, що у поточному році при розрахунку суми фіксованого сільськогосподарського податку, нормативну грошову оцінку 1 га с/г угідь слід збільшити на коефіцієнт індексації, який визначено станом на 1 січня 2015 року (наразі, у 2015 році слід використовувати коефіцієнт 3,997). Найбільше зміни зачеплять ті господарства, що спеціалізуються виключно на вирощуванні рослинницької продукції та в користуванні у яких перебувають значні площі сільськогосподарських угідь.

Висновки. У даний час для успішного розвитку фермерських господарств має бути посилена практика їх державного регулювання. Це стосується насамперед, удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності на селі, активізації ринків та інфраструктури, у тому числі і за рахунок їх бюджетного стимулювання, з метою зробити більш доступною фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку малого аграрного підприємництва, сприяти створенню умов для кооперування таких господарств. Також одним із ефективних інструментів щодо вирішення проблем малого підприємництва є розробка і впровадження регіональних програм, що мають на меті забезпечення максимально ефективного використання наявних фінансових, майнових, трудових та інтелектуальних ресурсів тощо.

Список використаної літератури:

1. Верховна Рада України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/ru>
2. Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель за 2014 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www://fermerukr.in.ua/novosti/koeffitsijent-indeksatsiji-normatyvnoji-roshovoji-otsinky-zemel-za-2014.html](http://www.fermerukr.in.ua/novosti/koeffitsijent-indeksatsiji-normatyvnoji-roshovoji-otsinky-zemel-za-2014.html)].
3. Кропивко М. Фермерські реалії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/32-2011-05-11-22-31-13/1048-2012-05-18-14-59-07.html>
4. Постанова КМУ від 21 серпня 2013 р. № 603 Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D0%BF>
5. Програма розвитку особистих селянських та фермерських господарств Вінницької області на 2011-2015 роки від 28 грудня 2010 року. Головне управління агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/upravlinnya/web_upr_apk.nsf/web_alldocs/DocPGLEN
6. Радченко О. Д. Проблеми фінансування фермерських господарств як форми малого бізнесу / О. Д. Радченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2010/02/152.pdf>.
7. Тулуш Л. Д. Податкове регулювання доходності сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс] / Л. Д. Тулуш // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України . – 2011. – № 1. – С. 583-593.
8. Швець Р. Проблемні питання здійснення державної фінансової підтримки фермерських господарств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2878>